

Gendergelijkheid en de publieke ruimte

Aanbevelingen voor het lokale beleid



Inleiding

Mannen en vrouwen hebben **gelijke mensenrechten**. Deze rechten en vrijheden zijn vastgelegd in het internationaal recht en in de basisbeginselen die daaraan ten grondslag liggen: menselijke waardigheid, vrijheid, gelijkheid (non-discriminatie), onvervreemdbaarheid en solidariteit. Dit moet ook op lokaal beleidsniveau gerespecteerd en ingevuld worden.

Er zijn zowel algemene als meer **gerichte verdragen en beleidsengagementen** die ons land goedgekeurd heeft. Deze zijn de inspiratiebron voor verdere wetgeving en politiek engagement, op alle beleidsniveaus, het federale, Vlaamse, provinciale en het lokale bestuursniveau. Ze ondersteunen de ontwikkeling van het lokale beleid en helpen lokale besturen om prioriteiten te stellen.

Verdragen en beleidsengagementen van bijzonder belang voor het gelijke recht van vrouwen en mannen op vlak van het lokale beleid zijn:

- het [Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen](#) (1979),
- het [Verdrag over de rechten van het kind](#) (19
- het [Verdrag voor de rechten van mensen met een handicap](#) (2006)
- het [Verdrag van Istanboel over het voorkomen en bestrijden van geweld op vrouwen en van intrafamiliaal geweld](#) (2011)
- [Agenda 2030](#) en de [New Urban Agenda](#) waarin SDG11 die deel uitmaakt van Agenda 2030 uitgewerkt wordt, met focus op enkele grote uitdagingen voor steden en gemeenten: klimaat, mobiliteit, wonen en bestuur, armoede en gendergelijkheid.
- De besluiten van de [VN Habitat Vergadering](#).^{1 2} Haar besluiten hebben een verplichtend, karakter; ook voor lokale besturen. [De eerste Habitat Vergadering](#) (2019) formuleerde aanbevelingen over gendergelijkheid en sociale inclusie.

Aanbevelingen

1. Implementeer het internationaal recht en veranker het gelijke recht van vrouwen en mannen wettelijk in het lokale beleid.

Bevorder de uitvoering van het internationaal recht door de promotie van de fundamentele mensenrechten en vrijheden en gelijkheid voor mannen en vrouwen als uitgangspunt voor het beleid vast te leggen in een lokaal wetgevingsbesluit. Verwijs hierbij naar enkele sleutelverdragen en besluiten zoals: het [Europees Verdrag van de rechten van de Mens](#) (1951), het [Europees sociaal Handvest](#) (1961), het [VN-verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen](#) (1979), het [Handvest van de grondrechten van de Europese Unie](#) (2009), het [Verdrag van Lissabon](#)³ (2009) en het [Verdrag van Istanboel over het voorkomen en bestrijden van geweld op vrouwen en van intrafamiliaal geweld](#) (2011).

¹ In 2018 opgericht, hoogste beslissingsorgaan voor duurzame urbanisatie ([A/RES/73/239](#)). De Habitat Vergadering komt elke vier jaar samen en heeft o.m. de bevoegdheid om rapporten, aanbevelingen en besluiten aan te nemen.

² De [tweede zitting](#) vindt plaats van 5 tot 9 juni 2023 in Nairobi, Kenia. Thema: inclusieve, transformatief en effectief multilateralisme voor betere steden in de toekomst. Rechtvaardige en duurzame stedelijke verandering om de SDG's te behalen in tijden van wereldwijde crisis..

³ Beschrijft de waarden en de doelstellingen van de EU (o.a. gelijkheid m/v bevorderen (= doel), waarden: vrijheid, gelijkheid ...); de waarden zijn vastgesteld in artikel 2 van het Verdrag van Lissabon.



2. Maak de toepassing van de methode van gendermainstreaming ⁴ verplichtend voor alle besluitvorming en beleid met een (directe) impact op mensen.

Tweevoudige actie

Gendermainstreaming vereist actie op twee niveaus. In alle beleid, diensten en programma's moet systematisch rekening gehouden worden met verschillen in behoeften, uitgangspositie en levensomstandigheden van vrouwen en mannen (in al hun diversiteit) met als doel: gelijke rechten, kansen, vrijheden, diensten voor alle burgers te garanderen. Dit moet gecombineerd worden met gerichte of specifieke acties met als doel achterstelling weg te werken en effectieve gelijke rechten, vrijheden en empowerment voor alle vrouwen/mannen te bevorderen.

Sekse en de daarmee verbonden normen en (gender)opvattingen hebben immers een impact op de toegang tot middelen, macht, keuzes die vrouwen en mannen maken, kunnen of mogen maken, op maatschappelijke rollen en mobiliteit, op attitudes en gedrag. Kortom, voor de fundamentele rechten en vrijheden, capaciteiten en kansen van mensen.

Intersectioneel perspectief

Hou hierbij ook rekening met intersectionele vormen van discriminatie/achterstelling in combinatie met sekse zoals: handicap, migratiestatus, inkomen, gezinsvorm, genderidentiteit, seksuele voorkeur, leeftijd, opleiding.

Middelen

Voorzie de nodige structurele en institutionele middelen voor de ondersteuning van de strategie gendermainstreaming en gelijkheidsbeleid: een bevoegde schepen, personeel, financiën, adviesraden, een gemeentelijke commissie, genderbewust onderzoek, genderaudits... .

3. Overweeg de ondertekening van het Europees Handvest voor gelijkheid voor vrouwen en mannen op lokaal niveau.

Dit [Handvest](#) biedt een kader en ondersteuning om het mondiaal vastgesteld gendergelijkheidsbeleid (rechtskader en beleidsengagementen) om te zetten in lokaal beleid door de precisering van principes en van concrete aanbevelingen/handvaten voor de ontwikkeling, uitvoering, monitoring en evaluatie van dit beleid. Het Handvest is een initiatief van de Raad van Europese steden, gemeenten en regio's dat visie en voorstellen van enkele honderden lokale vertegenwoordigers bundelt over wat steden, gemeenten en regio's kunnen doen om de gelijkheid voor vrouwen en mannen te bevorderen, rekening houdend met intersectionaliteit, diversiteit en met recente ontwikkelingen zoals de aanvaarding van Agenda 2030 en de SDG's.⁵

⁴ Gendermainstreaming is een hulpmiddel om uitsluiting en discriminatie te voorkomen en om te verzekeren dat het beleid alle burgers, zowel mannen als vrouwen ten goede komt. De officiële definitie luidt als volgt: "Gendermainstreaming is het (re)organiseren, verbeteren, ontwikkelen en evalueren van beleidsprocessen op zo'n manier dat het perspectief van gendergelijkheid wordt geïntegreerd in alle beleidsdomeinen en op alle beleidsniveaus door de actoren die normaal dat beleid maken."

⁵ De [gewijzigde en uitgebreide tekst](#) werd op 6 december 2022 goedgekeurd door de beleidscommissie van de Raad (CEMR) en kan sinds begin dit jaar (januari 2023) ondertekend worden.



4. Verzeker dat vrouwen een gelijke stem hebben in de besluitvorming.

Participatief beleid

Ontwikkel een genderevenwichtig en participatief beleidsmodel, met maatregelen die verzekeren dat vrouwen gelijke rechten en kansen hebben om zich kandidaat te stellen en om verkozen te worden en om alle openbare functies te bekleden.

Evenredige vertegenwoordiging

Hanteer het principe van de evenredige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in de eigen besluitvormings- en overlegorganen en bij benoemingen voor externe organen. Neem tegelijk maatregelen die verzekeren dat vrouwen en vrouwenorganisaties systematisch en in gelijke mate bij het lokale overleg en de besluitvorming (adviescomités, wijkraden, e-participatie, participatieve planning) betrokken worden

Specifieke ondersteunende maatregelen

Ontwikkel gerichte partnerschappen en ondersteuning voor vrouwenorganisaties en vrouwen, m.i.v. procedures en standaards opdat vrouwen die verkozen zijn of een vertegenwoordigingsfunctie hebben niet ontmoedigd zouden worden door belemmerende stereotype gedragvormen en taal zoals seksisme en andere benadelende opvattingen, attitudes of vorm van pesterijen (racisme, validisme, agisme, homohaat...).

Neem maatregelen die het mogelijk maken privéleven, beroepsleven en openbaar leven te verzoenen (bijvoorbeeld op vlak van werkuren, werkmethodes en door te voorzien in opvang voor kinderen en personen ten laste) om zo het gelijke genot en de gelijke deelname van alle vrouwen en meisjes aan het maatschappelijk leven te verzekeren.

Hou in het bijzonder rekening met de evenredige en 'veilige' deelname van personen of 'groepen' die het meest risico lopen om uitgesloten te worden, m.i.v. eventueel apart overleg voor meisjes en vrouwen.

5. Overweeg de oprichting van een specifiek comité binnen de gemeenteraad en/of van een adviesraad om de gendergelijkheidsdimensie van het beleid te bewaken.

Deze zou(den) structureel kunnen samenwerken met de lokale vrouwenorganisaties, ingeschakeld kunnen worden voor de opstelling, uitvoering en evaluatie van de specifieke strategie en actieplan 2030 (zie verder), meewerken aan campagnes tegen seksisme, geweld, ... en jaarlijks een publieke hoorzitting of evenement organiseren om een stand van zaken op te maken over de geboekte vooruitgang en over de uitdagingen voor gendergelijkheid. 8 maart, internationale vrouwendag, kan hiervoor als kapstok dienen. Doe dit al dan niet binnen bestaande instellingen voor gelijke kansen en diversiteit.

6. Zet de doelstellingen van Agenda 2030, van de New Urban Agenda en de besluiten van de Habitat Vergadering om in een strategisch lokaal actieplan.

Onderzoek

Onderzoek voor alle doelen/aanbevelingen van de New Urban Agenda, Agenda 2030 en van de Habitat Vergadering welke bepalingen relevant zijn voor de eigen lokale context en koppel daaraan gerichte acties en prioriteiten, een timing, middelen voor uitvoering en voor monitoring en evaluatie, met als doel obstakels op te heffen en vooruitgang inzake het behalen van de doelstellingen en van gendergelijkheid te boeken.



Overleg

Doe dit in overleg met relevante lokale stakeholders en met oog voor de evenredige deelname van vrouwen en vrouwenorganisaties (in al hun diversiteit) en van minderheden die doorgaans een verhoogd risico op uitsluiting hebben.

Basisprincipes van Agenda 2030

Besteedt bij de uitwerking systematisch en bijzonder aandacht aan de integratie van de basisbeginselen van Agenda 2030 in het beleid, zijnde: armoede bannen, niemand achterlaten, gendergelijkheid bevorderen, duurzame productie en consumptie promoten, bescherming van de ecosystemen en goed beheer van de natuurlijke rijkdommen. ⁶

Monitoring en evaluatie

Maak voor de monitoring en evaluatie van het beleid gebruik van reeds beschikbare handvaten zoals: de relevante VN [indicatoren](#) m.b.t. de uitvoering van Agenda 2030; de relevante [EU-indicatoren](#) m.b.t. de uitvoering van Agenda 2030 ; ([Eurostat SDG](#)), de [toolkit](#) die ontwikkeld werd het [Europees Handvest voor gelijkheid voor vrouwen en mannen op lokaal niveau](#) te monitoren en evalueren. Evalueer het beleid in overleg met alle lokale stakeholders.

Zet in op een inclusieve en verbeterde toegang tot de publieke ruimte en tot openbare diensten om het gelijke recht van vrouwen en mannen (in al hun diversiteit) effectief waar te maken.

Inclusieve publieke basisdiensten die empoweren

Investeer in het economisch en sociaal empowerment van vrouwen en mannen door te voorzien in voldoende, goed functionerende, betaalbare en toegankelijke (qua ruimte en tijd) zorgdiensten zoals: crèches, naschoolse opvang, vakantieopvang, opvang zieke kinderen, bejaarden, steun voor mantelzorgers, dienst voor verhoogde autonomie van personen met een beperking.

Inclusief erfgoed- en cultuurbeleid

Onderzoek en investeer in grotere zichtbaarheid van vrouwen in de stad of gemeente (straatnamen, monumenten), steun historisch onderzoek naar de levensverhalen van plaatselijke vrouwen en geef zichtbaarheid en erkenning aan het werk of de inzet van actueel levende lokale vrouwen met betekenis voor de gemeente of stad.

Neem maatregelen om te verzekeren dat het kunstenbeleid (aankoop en programmatie) bijdraagt tot het creëren van gelijke kansen voor vrouwen en mannen, inclusief steun voor evenementen die vrouwelijke kunstenaars, performers, schrijvers, historische figuren, ... voor het voetlicht brengen, apart of geïntegreerd in bestaande culturele events (muziekfestivals, filmfestivals) in musea of via 'vrouwenwandelingen'.

Inclusieve stadsinfrastructuur

Onderzoek het aanbod en het gebruik van de publieke ruimte en de infrastructuur, inclusief de sportinfrastructuur, vanuit gendergelijkheidsperspectief en neem maatregelen om meer gelijkheid tussen vrouwen en mannen in de uitbouw, ontwikkeling of verbetering van de stedelijke infrastructuur te verzekeren.

⁶ De hoofdstukken van Agenda 2030 vormen één geheel en moeten in onderlinge samenhang worden beschouwd. Zo moet de invulling van de doelstellingen steeds afgetoetst worden aan de basisbeginselen uit de Verklaring en het realiseren van de missie. Dit geldt ook voor de SDG's op zich: de doelstellingen moeten in onderlinge samenhang met elkaar worden onderzocht en uitgevoerd.



Werk hiervoor samen met lokale vrouwenorganisaties en steun hun activiteiten die hiertoe (kunnen) bijdragen zoals ‘verkennde wandelingen’ of ‘focusgroep-gesprekken.

Maak een prioriteit van voldoende toegankelijke, adequaat ingerichte, uitgeruste, goed gelegen gratis openbare toiletten die ook voor vrouwen en personen met een handicap toegankelijk zijn.

Een aparte genderbewuste veiligheidsstrategie

Lokale besturen zouden een eigen genderbewuste veiligheidsstrategie en -plan moeten uitwerken, die ook de (on)veiligheid en onveiligheidsgevoelens van vrouwen en meisjes in de openbare ruimte verbetert. Dergelijke plannen worden best uitgewerkt in overleg tussen de betrokken diensten en de lokale bevolking, met oog voor de evenredige deelname van vrouwen en vrouwenorganisaties (in al hun diversiteit) en van minderheden met een verhoogd risico om over het hoofd gezien te worden.

Ondersteuning voor specifieke initiatieven zoals de ‘orange your day’ campagne van UNWomen en voor partnerschappen en steun voor lokale initiatieven van vrouwenbewegingen om de veiligheid en het veiligheidsgevoel te verhogen is daarvan een essentieel onderdeel.

Een aangename en gezonde leefomgeving voor iedereen

Investeer in de verdere ontwikkeling van duurzame, aangename, groenrijke en voor iedereen toegankelijke en veilige steden en dorpen, die uitgaan van het perspectief van de bewoner en de zachte weggebruiker centraal stellen. Maak werk van een kwalitatieve, gezonde, aangename, veilige en voor iedereen toegankelijke openbare ruimte, met obstakelvrije voetpaden, veilige oversteekplaatsen en fietspaden, aangename (speel)pleintjes, drinkwaterfonteinen,...

Plan dit samen met de burgers en laat ruimte en voorzie steun voor initiatieven van de bewoners zelf. Verzeker dat vrouwen en meisjes hierbij in gelijke mate betrokken worden en kunnen wegen op de besluitvorming.

Neem maatregelen om de dominante beheersing van de publieke ruimte door bepaalde groepen tegen te gaan door de schaarste te verminderen en het aanbod aan aangename sociale, groene en ‘blauwe’ ruimtes op te voeren en door op het organiseren van diverse activiteiten die meerdere en verschillende groepen aantrekken zoals activiteiten voor gemengde groepen jongens en meisjes bijvoorbeeld. Dit kan helpen om het monopolie en de dominantie van bepaalde groepen (veelal mannen en jongens) in de publieke ruimte te doorbreken.

Stoel dit beleid op observatie, kennisverwerving, gendermainstreaming en op overleg en samenwerking met bewoners, vrouwen en vrouwenorganisaties en (potentieel) lokale gebruikers van de publieke ruimte. Naast overleg is ook specifieke steun voor lokale initiatieven van vrouwengroepen voor meer veiligheid/veiligheidsgevoel nodig en zinvol.

Een bewust beleid om de openbare ruimte en aangename plekken in de stad/gemeente voor iedereen gelijk toegankelijk te maken draagt bij tot een meer inclusief, niet-discriminerend beleid, tot meer sociale cohesie, grotere veiligheid en tot globaal meer duurzame steden en gemeenten. Een stad die veilig is voor vrouwen en meisjes maakt de stad voor iedereen veiliger.

Passend openbaar vervoer

Zorg voor voldoende, voor iedereen toegankelijk en betaalbaar openbaar vervoer dat tegemoet komt aan de noden van alle inwoners. Doe dit op basis van een gender-, leeftijds-en



validiteitsbewust lokaal onderzoek naar de behoeften en trajecten van vrouwen en mannen (gelijkenissen en verschillen) binnen de stad/gemeente en regio.⁷.

Het openbaar vervoer moet vlot op de behoeften van alle potentiële gebruikers inspelen: beantwoorden aan verschillen in trajecten, goed bereikbaar en toegankelijk zijn in ruimte en tijd, maar ook voldoende veiligheid en veiligheidsgevoel bieden en geweld, intimidatie en seksueel geweld en seksuele pesterij aanpakken.

Dit vereist een grondige kennis van de lokale en regionale omstandigheden vanuit het perspectief van gebruikers. Daarom is het nodig om het transportbeleid in en tussen steden en gemeenten te ontwikkelen en implementeren in overleg en samenwerking met lokale actoren en bewoners, met oog voor de evenredige deelname van vrouwen en vrouwenorganisaties, in al hun diversiteit (leeftijd, handicap, zorglast...).

⁷ Uit vroeger onderzoek blijkt dat vrouwen meer dan mannen aangewezen zijn op openbaar vervoer en dat de trajecten die ze volgen vaak verschillen van die van mannen. Vrouwen volgen dikwijls andere trajecten dan mannen én met meer meervoudige, gecombineerde en onderbroken routes. Bijvoorbeeld omdat ze op weg naar het werk eerst de kinderen naar de crèche of de school brengen of ze ook nog snel wat boodschappen doen, de hemden in de droogkuis geven,... . Ze zijn soms minder mobiel omdat ze baby's, kinderen en boodschappentassen met zich meedragen. Oudere personen en personen met een handicap, mannen en vrouwen, hebben eveneens specifieke behoeften.